

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ - ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΜΟΝΑΔΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ & ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ, ΕΥΡΕΤΙΚΗΣ
& ΔΙΑΛΟΓΙΚΗΣ/ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗΣ ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΜΕ ΘΕΜΑ

Η Απούσα Παρουσία του Σώματος στις Κοινωνικές Επιστήμες, την Τέχνη και στις Επιστήμες Αγωγής και Υγείας: Μεθοδολογικά Ζητήματα και Νέες Προοπτικές

Το συμπόσιο αυτό θα πραγματοποιηθεί στις **23 & 24 Ιουνίου 2012** (το συμπόσιο μπορεί να γίνει τριήμερο αν σ' αυτό υπάρξει μεγαλύτερος αριθμός ομιλητών) στο χώρο του Πανεπιστημίου Κρήτης στο Ρέθυμνο (Πανεπιστημιούπολη Γάλλου). Το συμπόσιο διοργανώνεται από την Εργαστηριακή Μονάδα Οικολογικής Ψυχολογίας και Βιωματικής, Ευρετικής και Διαλογικής-Επικοινωνιακής Ψυχοπαιδαγωγικής σε συνεργασία με το Διδασκαλείο του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Στο συμπόσιο θα πραγματοποιήσουν εισηγήσεις προσκεκλημένοι επιστήμονες από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Εκτός των προσκεκλημένων ομιλητών παρέχεται η δυνατότητα σε ειδικούς επιστήμονες-ερευνητές που έχουν ασχοληθεί με τα ζητήματα του συνεδρίου να συμμετάσχουν ως εισηγητές. Οι εισηγήσεις μπορούν να κινούνται σε μια από τις αναφερόμενες πιο κάτω θεματικές ενότητες του συμποσίου. Είναι όμως ευπρόσδεκτες και προτάσεις για επιπλέον θεματικές ενότητες αρκεί να σχετίζονται με τους στόχους και το σκεπτικό του συμποσίου.

Όσοι επιθυμούν να συμμετάσχουν με εισήγηση στο συμπόσιο καλούνται να υποβάλουν περίληψη της εισήγησής τους με έκταση όχι μεγαλύτερη των **400 λέξεων**, δηλώνοντας συγχρόνως το θεματικό άξονα που αυτή εντάσσεται.

Η περίληψη της εργασίας θα πρέπει να αποσταλεί το αργότερο μέχρι τις **30 Απριλίου 2012** στην ηλεκτρονική διεύθυνση **mpourkos@gmail.com** και πρέπει να περιλαμβάνει τίτλο, όνομα συγγραφέα και Ίδρυμα, όπου αυτός ανήκει. Η περίληψη θα πρέπει να εμπεριέχει Σκοπό, Μέθοδο, Αποτελέσματα και Συμπεράσματα. Επίσης, θα πρέπει να δίνονται όλα τα απαραίτητα στοιχεία επικοινωνίας.

Η παρουσίαση των εισηγήσεων θα γίνει στο πλαίσιο συγκεκριμένων πάνελ. Η διάρκεια της εισήγησης θα είναι 20 λεπτά και 10 λεπτά η συζήτηση. Οι ενδιαφερόμενοι θα ενημερωθούν αν η εργασία τους έχει γίνει δεκτή το αργότερο μέχρι τις **10 Μαΐου 2012**.

Τα κείμενα των εργασιών που οι ομιλητές επιθυμούν να μας δώσουν θα φροντίσουμε μετά από την σχετική τους κρίση και επιμέλεια να τα δημοσιεύσουμε σε συλλογικό βιβλίο. Οι ημερομηνίες υποβολής των κειμένων των εργασιών καθώς και οι οδηγίες συγγραφής θα ανακοινωθούν αργότερα.

Για περισσότερες πληροφορίες επικοινωνήστε με το διοργανωτή του συμποσίου **Μάριο Πουρκό**, Καθηγητή στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης στο τηλέφωνο **6936550791** ή στην ηλεκτρονική διεύθυνση: **mpourkos@gmail.com**

ΣΚΕΠΤΙΚΟ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες το σώμα είναι ένα από τα σημαντικότερα αντικείμενα ενδιαφέροντος της φιλοσοφίας, των κοινωνικών επιστημών, της τέχνης και των επιστημών αγωγής και υγείας. Όλο και περισσότεροι ερευνητές ποικίλων γνωστικών αντικειμένων ενάντια στις δυιστικές, αναγωγιστικές και μηχανοκρατικές αντιλήψεις του σώματος αναγνωρίζουν και επιβεβαιώνουν με πιο πειστικό, συστηματικό και ολιστικό τρόπο την πρωτοκαθεδρία και τη σπουδαιότητα που αυτό διαδραματίζει στις διαδικασίες αγωγής, γνώσης, υγείας, θεραπείας, καλλιτεχνικής δημιουργίας και γενικότερα παραγωγής και ανάπτυξης του πολιτισμού. Στις έρευνες αυτές διαπιστώνεται ότι το σώμα λειτουργεί σαν μια «απούσα παρουσία» καθότι σπάνια εξετάζονται οι οικολογικές, κοινωνικο-ιστορικές, πολιτισμικές, ψυχοπαιδαγωγικές, θεραπευτικές κ.ά. διαστάσεις του ως ενσώματες από τη βάση τους διαδικασίες. Στην προσπάθεια αυτή θεραπείας της «απούσας «παρουσίας» του σώματος έχουν αναπτυχθεί ποικίλα γνωστικά αντικείμενα (π.χ. ανθρωπολογία του σώματος, κοινωνιολογία του σώματος, ψυχολογία και σώμα, παιδαγωγική και σώμα, γνωστική επιστήμη και σώμα, κ.ά.) και ενδιαφέρουσες θεωρητικές προοπτικές (κονστрукτιβιστική, φαινομενολογική, ερμηνευτική, σημειωτική, κοινωνικο-ιστορική, πολιτισμική, οικολογική, βιοενεργητική, εξελικτική, νευροεπιστημονική, κ.ά.) στη βάση των οποίων διεξάγεται η σύγχρονη έρευνα.

Στόχος του διεπιστημονικού συμποσίου είναι η παρουσίαση και αποτίμηση της σύγχρονης αυτής προβληματικής έχοντας ως βασικό άξονα προβληματισμού τις δυνατότητες δημιουργικής σύνθεσης των προσεγγίσεων και κατά συνέπεια διεύρυνσης και εμπλουτισμού του θεωρητικού και μεθοδολογικού εξοπλισμού των κοινωνικών επιστημών, της τέχνης και των επιστημών αγωγής και υγείας. Με άλλα λόγια, στόχος του συμποσίου είναι η πραγμάτευση και ο κριτικός αναστοχασμός καίριων θεωρητικών, επιστημολογικών, ηθικών, δεοντολογικών και μεθοδολογικών ζητημάτων που αφορούν το ρόλο που διαδραματίζει το σώμα στις γνωστικές διαδικασίες και στις διαδικασίες αγωγής, κοινωνικοποίησης, υγείας και θεραπείας στο πλαίσιο της οικογένειας, του σχολείου, των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας και των δημιουργικών πρακτικών και της τέχνης. Μετατοπίζοντας την έμφαση του ενδιαφέροντος στην έρευνα των ενσώματων πρακτικών και διαδικασιών, το συμπόσιο στοχεύει στην κριτική και την αποδόμηση των κλασικών, συμβατικών δυισμών μεταξύ του «νου και του σώματος», της «νόησης και της εμπειρίας», του «υποκειμένου και του αντικειμένου», του «οργανισμού και του

περιβάλλοντος», της «φύσης και του πολιτισμού», της «κοινωνίας και του ατόμου», του «δημόσιου και του ιδιωτικού», της «δράσης και των δομών», της «θεωρίας και της πρακτικής», κ.ά. Ένας άλλος βασικός στόχος του συμποσίου είναι να παρέχει στη νέα γενιά φοιτητών και ερευνητών όχι μόνο εναλλακτικές προσεγγίσεις στη θεωρία και έρευνα των κοινωνικών επιστημών, της τέχνης και των επιστημών αγωγής και υγείας αλλά και καινούργιους τρόπους σκέψης σχετικά με την ερευνητική-διδασκτική τους ταυτότητα. Μιλώντας πιο συγκεκριμένα, ορισμένοι από τους στόχους του συμποσίου είναι:

1. Να παρουσιαστεί και αποτιμηθεί η σύγχρονη προβληματική (θέσεις, κριτικές, διαμάχες, διλήμματα, παρανοήσεις, καταχρήσεις) και τα πρόσφατα ερευνητικά πορίσματα που αφορούν το σώμα και τις ενσώματες προσεγγίσεις στις κοινωνικές επιστήμες, την τέχνη και τις επιστήμες αγωγής και υγείας.
2. Να προσδιοριστεί και να διερευνηθεί ο ρόλος που διαδραματίζει το σώμα (ενσώματη προοπτική) στη θεωρία και έρευνα των κοινωνικών επιστημών, της τέχνης και των επιστημών αγωγής και υγείας και γενικότερα το ζήτημα της ενσώματης προοπτικής ως γνωστικής και ερευνητικής διαδικασίας.
3. Να προσδιοριστούν και να αναδειχθούν οι δυνατότητες και τα όρια των ενσώματων προσεγγίσεων στις κοινωνικές επιστήμες, στην τέχνη και στις επιστήμες αγωγής και υγείας.
4. Να παρουσιαστούν οι συνεπαγωγές και εφαρμογές των ενσώματων προσεγγίσεων στις κοινωνικές επιστήμες, στην τέχνη και στις επιστήμες αγωγής και υγείας και γενικότερα στην εκπαίδευση, την παιδεία και την κοινωνική πολιτική.
5. Να παρουσιαστούν οι εφαρμογές των ενσώματων προσεγγίσεων σε ποικίλες περιπτώσεις δοκιμάζοντας νέες ιδέες και ερμηνείες.
6. Να διερευνηθούν οι χρήσεις και καταχρήσεις του σώματος στις κοινωνικές επιστήμες, την τέχνη και στις επιστήμες αγωγής και υγείας.

Στην παρουσίαση των προσεγγίσεων αυτών, που θα γίνουν με τη μορφή πάνελ, ο προβληματισμός και η συζήτηση θα εστιαστεί στα ακόλουθα βασικά ζητήματα:

1. Τι είναι το σώμα, ποιες είναι οι βασικές του διαστάσεις και πώς αυτό διαμορφώνεται;
2. Τι θέση έχει το σώμα ή θα μπορούσε να έχει στα διάφορα πλαίσια της έρευνας των κοινωνικών επιστημών, της τέχνης και των επιστημών αγωγής και υγείας;
3. Πώς το σώμα συνδέεται με τη γνώση και γιατί και πώς το σώμα και η μεθοδολογία έρευνας συναντούνται ή μπορούν να συναντηθούν για την προώθηση της γνώσης;
4. Πώς οι ενσώματες προσεγγίσεις συνδέονται με την έρευνα των κοινωνικών επιστημών, της τέχνης και των επιστημών αγωγής και υγείας; Πώς η πραγματικότητα του σώματος μπορεί να πλαισιώσει και να επηρεάσει τη θεωρία και την πρακτική των κοινωνικών επιστημών, της τέχνης και των επιστημών αγωγής και υγείας;
5. Πώς οι ενσώματες ερευνητικές προσεγγίσεις των κοινωνικών επιστημών, της τέχνης και των επιστημών αγωγής και υγείας λειτουργούν στην πράξη;
6. Πώς οι σχέσεις νου-σώματος-κοινωνίας-πολιτισμού αλλάζουν ή αντιστέκονται στην αλλαγή ως ιστορικές διαδικασίες ανασχηματισμού του κόσμου;

7. Πώς τα σώματα άλλων ανθρώπων και των ζώων επηρεάζουν την κατανόηση του δικού μας σώματος;
8. Ποιες είναι οι δυνατότητες και τα όρια των ενσώματων προσεγγίσεων στη θεωρία και έρευνα των κοινωνικών επιστημών, της τέχνης και των επιστημών αγωγής και υγείας;
9. Τι τάσεις υπάρχουν στο πλαίσιο των κοινωνικών επιστημών, της τέχνης και των επιστημών αγωγής και υγείας σχετικά με τις ερευνητικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις που έχουν ως βασική τους προοπτική το σώμα;
10. Γιατί είναι αναγκαίες οι ενσώματες προσεγγίσεις για τη θεωρία και έρευνα των κοινωνικών επιστημών, της τέχνης και των επιστημών αγωγής και υγείας;
11. Τι ρόλο διαδραματίζει το σώμα στις νοητικές-γνωστικές και γενικότερα ψυχολογικές διαδικασίες (αντίληψη, νόηση, σκέψη, φαντασία, γλώσσα, κ.ά.);
12. Τι ρόλο διαδραματίζει το σώμα στις μαθησιακές, αναπτυξιακές, επικοινωνιακές, διαπροσωπικές, κοινωνικο-ηθικές, θεραπευτικές διαδικασίες στο πλαίσιο της οικογένειας, του σχολείου, των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας και των δημιουργικών πρακτικών και της τέχνης;
13. Πώς λειτουργεί το παιδικό σώμα στο πλαίσιο της σύγχρονης πραγματικότητας (καθημερινή επικοινωνία, οικογένεια, σχολείο, νέες τεχνολογίες επικοινωνίας και πληροφορίας) και ποιες είναι οι σημειούμενες αλλαγές σε σχέση με παλαιότερες πολιτισμικές νοοτροπίες (παράδοση και διαχρονικές ανθρωπολογικές σημαίνουσες);
14. Τι είδους χρήσεις και καταχρήσεις του σώματος έχουν γίνει και γίνονται στις κοινωνικές επιστήμες, στην τέχνη και στις επιστήμες αγωγής και υγείας;

Βασική μας επιδίωξη είναι η προβληματική του συμποσίου αυτού να συγκεντρώσει ερευνητές από γειτονικά επιστημονικά πεδία των κοινωνικών επιστημών, της τέχνης και των επιστημών αγωγής και υγείας και να ενθαρρύνει την προώθηση διεπιστημονικών (disciplinary), πολυεπιστημονικών (multidisciplinary), υπερεπιστημονικών (transdisciplinary) και συνθετικών (integrative) προσεγγίσεων όσον αφορά τη διερεύνηση των υποθέσεων που αφορούν τα ενσώματα ζητήματα και φαινόμενα και την ενσώματη μας ύπαρξη γενικότερα, και κυρίως της σύμφυτης δυνατότητας του σώματος να αλλάζει με όρους σχέσεων και αλληλεπιδράσεων με το περιβάλλον του (οικολογικό, κοινωνικό, πολιτισμικό), όχι μόνο υπό το πρίσμα της κυρίαρχης σήμερα φουκωϊκής, κονστρουκτιβιστικής και μετανεωτερικής προοπτικής.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ

1. Εννοιολογικοί Προσδιορισμοί και Επιστημολογικές Διαστάσεις του Σώματος

- Η έννοια και το νόημα του σώματος
- Οντολογικά, επιστημολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα του σώματος
- Σώμα και κοινωνικές επιστήμες (ψυχολογία, κοινωνιολογία, ανθρωπολογία, κ.ά.)
- Σώμα και ανθρωπιστικές επιστήμες

- Σώμα και καλλιτεχνική δημιουργία
- Σώμα και επιστήμες της υγείας
- Σώμα και επιστήμες της αγωγής
- Σώμα και ψυχοθεραπεία
- Το σώμα στην κριτική κοινωνική και πολιτισμική θεωρία
- Σώμα και ρεαλισμός
- Σώμα και κονστρουκτιβισμός
- Σώμα και πραγματισμός
- Σώμα και βίωμα
- Θεωρητικό πλαίσιο, βασικές παραδοχές και θέσεις των ενσώματων προσεγγίσεων (ερμηνευτικές, φαινομενολογικές, φεμινιστικές, κονστρουκτιβιστικές, σημειωτικές, διαλογικές, οικολογικές, εξελικτικές, κ.ά.)
- Εξελικτικές και οικολογικές διαστάσεις του σώματος
- Σώμα και διεπιστημονικές (interdisciplinary), πολυεπιστημονικές (multidisciplinary) και υπερεπιστημονικές (transdisciplinary) ερευνητικές πρακτικές
- Διαμάχες και διλήμματα σχετικά με τη σωματοποίηση (embodiment)
- Προοπτικές και όρια των ενσώματων προσεγγίσεων
- Λάθη, παρανοήσεις καταχρήσεις σχετικά με τις ενσώματες προσεγγίσεις στη φιλοσοφία και την επιστήμη

2. Σώμα και Κοινωνικο-Ιστορικές και Πολιτισμικές Διαδικασίες

- Σώμα και κοινωνική θεωρία
- Κοινωνικο-ιστορικές, πολιτισμικές και οικολογικές διαστάσεις του σώματος
- Το σώμα ως κοινωνικο-ιστορικό-πολιτισμικό φαινόμενο
- Η ενσώματη βάση του πολιτισμού
- Χωρο-χρονικές διαδικασίες και σώμα
- Ιστορία και σώμα
- Το σώμα σε καιρούς κρίσης στην κοινωνία
- Αναπαράστασεις, συμβολισμοί και τύποι σώματος στις διάφορες ιστορικές εποχές
- Σώμα και διαδικασίες διαμόρφωσης της ταυτότητας
- Το σώμα στην προνεωτερική, τη νεωτερική και τη μετανεωτερική εποχή
- Συνεπαγωγές των ενσώματων προσεγγίσεων στους θεσμούς της κοινωνίας

3. Σώμα και Νοητικές-Γνωστικές (Γνωσιακές) Διαδικασίες

- Το ζήτημα των σχέσεων του νου και του σώματος: Καρτεσιανές και αντικαρτεσιανές προσεγγίσεις – Υπερβαίνοντας τους δυσμούς
- Σώμα και γνώση: Προς μια σχεσιακή προσέγγιση
- Το σώμα ως φορέας γνώσης, ο ρόλος του σώματος στις νοητικές-γνωστικές διαδικασίες
- Ενσώματες προσεγγίσεις στις νοητικές-γνωστικές διαδικασίες (αντίληψη, νόηση, σκέψη, φαντασία, μνήμη, γλώσσα)
- Ενσώματες διαδικασίες στις διαδικασίες κατασκευής του νοήματος
- Ενσώματη εμπειρία, γλωσσικές διαδικασίες και μεταφορές

- Σώμα, συναισθήματα και γνώση
- Σώμα και δημιουργική φαντασία
- Σώμα και συνείδηση
- Ενσώματες και διυποκειμενικές διαστάσεις της γνώσης
- Γνώση, εξουσία και πειθαρχικοί μηχανισμοί του σώματος
- Αναπτυξιακές προοπτικές της σωματοποίησης (embodiment) και της συνείδησης
- Χρήσεις και καταχρήσεις του σώματος στις νοητικές-γνωστικές διαδικασίες

4. Σώμα και Ποιοτικές Ερευνητικές Μεθοδολογίες

- Η σπουδαιότητα και ο ρόλος του σώματος στην έρευνα και τη γνώση
- Όταν το σώμα του ερευνητή συναντά το σώμα των υποκειμένων της έρευνας: Προς μια ενσώματη σχεσιακή ερευνητική μεθοδολογία
- Αντιληπτικά συστήματα (οπτικό, ακουστικό, γευστικό, οσφρητικό, κιναισθητικό) και πολυτροπικές μεθοδολογίες
- Υλικότητες (materialities) και διαδικασίες συλλογής, ερμηνείας, αναπαράστασης και διάδοσης των ερευνητικών δεδομένων
- Σώμα, προσφερόμενες δυνατότητες (affordances) και βασισμένες στην τέχνη ερευνητικές μεθοδολογίες
- Σώμα, ψηφιακές τεχνολογίες και νέοι τρόποι ερευνητικού σχεδιασμού
- Έμφυλο σώμα και ερευνητικές διαδικασίες και πρακτικές
- Ενσώματη εμπειρία, γλωσσικές διαδικασίες και μεταφορές στο πλαίσιο των μεθοδολογιών έρευνας
- Το σώμα στο πλαίσιο των ποιοτικών ερευνητικών μεθοδολογιών (εθνογραφική, βιογραφική, αφηγηματική, ερμηνευτική, φαινομενολογική, διαλογική, σημειωτική, κριτική, κοινωνικο-ιστορική-πολιτισμική, έρευνα-δράση, φεμινιστική, κ.ά.)
- Εξουσία, γνώση και πειθαρχικοί μηχανισμοί του σώματος στο πλαίσιο των μεθοδολογιών έρευνας
- Χρήσεις και καταχρήσεις του σώματος στην επιστήμη και στην μεθοδολογία έρευνας

5. Σώμα, Παιδί και Οικογένεια: Πρακτικές Αγωγής, Κοινωνικοποίησης, Πειθάρχησης, Επενέργειας, Επικοινωνίας, Μάθησης και Ανάπτυξης

- Εξουσία, γνώση και πειθάρχηση του σώματος στο πλαίσιο της οικογένειας
- Οικογενειακή ιδεολογία και παιδική σωματικότητα
- Παιδικό σώμα, πειθαρχικοί μηχανισμοί και αντιστάσεις στο πλαίσιο της οικογένειας
- Οικογενειακός χώρος και «διαχείριση» της κίνησης των παιδικών σωμάτων
- Πρακτικές «σωματικού εγγραμματισμού», «σωματικής κοινωνικοποίησης» στο πλαίσιο της οικογένειας
- Σύγχρονες μορφές οικογένειας, σώμα και διαδικασίες κατασκευής νέων μορφών υποκειμενικότητας

- Σωματοποίηση (embodiment), προσφερόμενες δυνατότητες (affordances) και διαδικασίες αντίληψης, δράσης και επενέργειας (agency) στο πλαίσιο της οικογένειας
- Υλικότητες (materialities) και διαδικασίες διαμόρφωσης του εαυτού και του σώματος στο πλαίσιο της οικογένειας
- Έμφυλο σώμα και οικογένεια
- Το βίωμα του σώματος στην οικογένεια
- Σώμα και επικοινωνιακές διαδικασίες στο πλαίσιο της οικογένειας
- Σώμα και διαδικασίες μάθησης και ανάπτυξης στο πλαίσιο της οικογένειας
- Σώμα και κοινωνικο-ηθικές διαδικασίες στο πλαίσιο της οικογένειας
- Ενσώματη εμπειρία, γλωσσικές διαδικασίες και μεταφορές στο πλαίσιο της οικογένειας
- Ειδική αγωγή και σώμα στο πλαίσιο της οικογένειας
- Σώμα και υγεία στο πλαίσιο της οικογένειας
- Το σώμα σε περιόδους κρίσης της οικογένειας

6. Σώμα, Παιδί και Εκπαίδευση

- Εξουσία, γνώση και πειθάρχηση του σώματος στο πλαίσιο της εκπαίδευσης
- Εκπαιδευτική ιδεολογία και παιδική σωματικότητα
- Παιδικό σώμα, πειθαρχικοί μηχανισμοί και αντιστάσεις στο πλαίσιο της εκπαίδευσης
- Σχολικός χώρος και «διαχείριση» της κίνησης των παιδικών σωμάτων
- Πρακτικές «σωματικού εγγραμματισμού» στο πλαίσιο της εκπαίδευσης
- Αναπαραστάσεις του παιδικού σώματος στα σχολικά εγχειρίδια
- Σωματοποίηση (embodiment), προσφερόμενες δυνατότητες (affordances) και διαδικασίες αντίληψης, δράσης και επενέργειας (agency) στο πλαίσιο της εκπαίδευσης
- Υλικότητες (materialities) και διαδικασίες διαμόρφωσης του εαυτού και του σώματος στην εκπαίδευση
- Έμφυλο σώμα και εκπαίδευση
- Σωματικό βίωμα και μαθητικές δράσεις στο σχολείο
- Σώμα και επικοινωνιακές διαδικασίες στο πλαίσιο της εκπαίδευσης
- Σώμα και διαδικασίες διδασκαλίας, μάθησης και ανάπτυξης στο πλαίσιο της εκπαίδευσης
- Σώμα και κοινωνικο-ηθικές διαδικασίες στο πλαίσιο της εκπαίδευσης
- Σώμα και υγεία στο πλαίσιο της εκπαίδευσης
- Ειδική αγωγή και σώμα στο πλαίσιο του σχολείου
- Η σπουδαιότητα του σώματος στις εναλλακτικές ψυχοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις (κριτική παιδαγωγική, διαλογική παιδαγωγική, βιωματική παιδαγωγική, φεμινιστική παιδαγωγική, κ.ά.)

7. Σώμα, Παιδί και Νέες Τεχνολογίες Επικοινωνίας και Πληροφορίας

- Σωματοποίηση (embodiment), προσφερόμενες δυνατότητες (affordances) και διαδικασίες αντίληψης, δράσης και επενέργειας (agency) στο πλαίσιο των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας

- Υλικότητες (materialities) και διαδικασίες διαμόρφωσης του εαυτού και του σώματος στο πλαίσιο των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας
- Πρακτικές και μορφές τεχνολογικής σωματοποίησης στη σύγχρονη εποχή
- Εξουσία, γνώση και πειθάρχηση του σώματος στο πλαίσιο των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας
- Έμφυλο σώμα στο πλαίσιο των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας
- Το βίωμα του σώματος στο πλαίσιο των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας
- Σώμα και επικοινωνιακές διαδικασίες στο πλαίσιο των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας
- Σώμα και διαδικασίες διδασκαλίας, μάθησης και ανάπτυξης στο πλαίσιο των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας
- Σώμα και κοινωνικο-ηθικές διαδικασίες στο πλαίσιο των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας
- Σώμα και ειδική αγωγή στο πλαίσιο των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας
- Σώμα και υγεία στο πλαίσιο των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας

8. Σώμα, Δημιουργικές Πρακτικές και Τέχνη

- Ο ρόλος του σώματος στις δημιουργικές πρακτικές και στην τέχνη (λογοτεχνία, χορός, μουσική, τραγούδι, οπτικές τέχνες, εικαστικές τέχνες, κινηματογράφος, θέατρο, φωτογραφία, περφόρμανς, εγκαταστάσεις, κ.ά.)
- Αναπαραστάσεις του σώματος στην τέχνη (με βάση το φύλο, την ηλικία, την κοινωνική τάξη, τη θρησκεία, τη φυλή, την εθνικότητα κ.ά.) και οι πολιτισμικές και οι ηθικοπλαστικές τους προϋποθέσεις
- Εικονογραφικές και μορφολογικές προσεγγίσεις του σώματος (το σώμα ως εικονογραφικό θέμα – μορφολογικές και ιστορικές ταξινομίες)
- Αναπαραστάσεις του παιδικού σώματος στην τέχνη
- Σωματοποίηση (embodiment), προσφερόμενες δυνατότητες (affordances) και διαδικασίες αντίληψης, δράσης και επενέργειας (agency) στο πλαίσιο των δημιουργικών πρακτικών και της τέχνης
- Υλικότητες (materialities) και διαδικασίες διαμόρφωσης του εαυτού και του σώματος στο πλαίσιο των δημιουργικών πρακτικών και της τέχνης
- Εξουσία, γνώση και πειθάρχηση του σώματος στο πλαίσιο των δημιουργικών πρακτικών και της τέχνης
- Έμφυλο σώμα, δημιουργικές πρακτικές και τέχνη
- Το βίωμα του σώματος στο πλαίσιο των δημιουργικών πρακτικών και της τέχνης
- Σώμα και επικοινωνιακές διαδικασίες στο πλαίσιο των δημιουργικών πρακτικών και της τέχνης
- Σώμα και διαδικασίες διδασκαλίας, μάθησης και ανάπτυξης στο πλαίσιο των δημιουργικών πρακτικών και της τέχνης
- Σώμα και κοινωνικο-ηθικές διαδικασίες στο πλαίσιο των δημιουργικών πρακτικών και της τέχνης

- Σώμα και ειδική αγωγή στο πλαίσιο των δημιουργικών πρακτικών και της τέχνης
- Σώμα και υγεία στο πλαίσιο των δημιουργικών πρακτικών και της τέχνης
- Σώμα και αυτοσχεδιασμός στο πλαίσιο των δημιουργικών πρακτικών και της τέχνης
- Σώμα και καρναβάλι
- Χρήσεις και καταχρήσεις του σώματος στις δημιουργικές πρακτικές και στην τέχνη